

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/342589086>

YÜKSEKÖĞRETİMDE BİR FİNANSMAN POLİTİKASI

Conference Paper · May 2020

CITATIONS

0

READS

134

34 authors, including:

Filiz Gölpek

Hasan Kalyoncu University

33 PUBLICATIONS 60 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Osman Kavak

Mardin Artuklu Üniversitesi

8 PUBLICATIONS 5 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

ailelerin akademik başarı üzerindeki etkileri [View project](#)

INTERNATIONAL BLACK SEA COASTLINE COUNTRIES SYMPOSIUM-4

THE BOOK of FULL TEXTS

Editors

Dr. Mehtap Dinger

Zhuldyz Sakhi

SESSION-1

(All speakers required to be connected to the session 5 min before the session starts)

Moderator is responsible for ensuring the smooth running of the presentation, managing the group discussion and dynamics.

Before you login to Zoom please indicate your name_surname and session number, **exp. Osman Vedüd EŞİDİR –Session 1**

05.05.2020	15³⁰:18⁰⁰	MODERATOR Doç. Dr. Filiz GÖLPEK
Authors	Affiliation	Topic title
Yildiray PALABIYIK Adil OZDEMIR Atila KARATAŞ	Istanbul Technical University Marmara University	THE POTENTIAL TARGETS AND SOME DRILLING LOCATIONS SUGGESTED FOR HYDROCARBON DISCOVERY OF TURKEY IN THE BLACK SEA BASIN
Yildiray PALABIYIK Adil OZDEMIR Atila KARATAŞ	Istanbul Technical University Marmara University	THE SEAFLOOR INDICATIONS FOR HYDROCARBON POTENTIAL OF THE MARMARA SEA BASIN (NORTHWESTERN TURKEY) AND PROPOSED EXPLORATION ZONES ALONG WITH SOME DRILLING LOCATIONS
Sinan BAŞARAN	Bilecik Seyh Edebali University	MODELING AND SIMULATION OF ACTIVE SUSPENSION SYSTEM USING A HALF-CAR MODEL APPROACH FOR DIFFERENT ROAD BUMP PROFILES
Doç. Dr. Nurdan ÇETİN YERLİKAYA Uzman Esra AYIK	Yalova Üniversitesi Haliç Üniversitesi	İSLAM BİLİM VE TEKNOLOJİ MÜZESİNDE BULUNAN AHŞAP GEMİLER
Dr. Orhun SOYDAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	NIĞDE PARKLARI YÜRÜYÜŞ YOLLARININ ERGONOMİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
Dr. Orhun SOYDAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	PEYZAJ TASARIM KRİTERLERİ AÇISINDAN NIĞDE KENT PARKLARININ İNCELENMESİ
Doç. Dr. Filiz GÖLPEK Öğr. Gör. Osman KAVAK	Hasan Kalyoncu Üniversitesi Artuklu Üniversitesi	YÜKSEKÖĞRETİMDE KAZANÇLAR VE MALİYETLER
Doç. Dr. Filiz GÖLPEK Öğr. Gör. Osman KAVAK	Hasan Kalyoncu Üniversitesi Artuklu Üniversitesi	YÜKSEKÖĞRETİMDE BİR FİNANSMAN POLİTİKASI

YÜKSEKÖĞRETİMDE BİR FİNANSMAN POLİTİKASI

Doç. Dr. Filiz GÖLPEK
Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Öğr. Gör. Osman KAVAK
Mardin Artuklu Üniversitesi

ÖZET

Kıt kaynaklar söz konusu olduğunda, eğitim yatırımları ile diğer yatırımlar arasındaki dengenin belirlenmesi, yükseköğretim hizmetinin pahalı ve talebinin yüksek olması kaynakların son derece dikkatli kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Özellikle kamu kaynaklarından yükseköğretimin finanse edilip edilmeyeceği, devletin sübvansiyon sağlayıp sağlamayacağı ve finansman yükünün toplum ile hizmetten doğrudan yararlananlar arasında nasıl paylaşılacağı gibi soruların cevaplandırılması önem taşımaktadır. Bu sorular, kamusal finansman politikası yerine öğrenim ücreti ve kredi/burs uygulamaları yoluyla maliyet paylaşımını sağlayacak bir finansman politikası ile cevaplandırılabilir. Böyle bir finansman politikası yoluyla hem iktisadi etkinlik sağlanabilecek, hem de alt gelir grubuna ait öğrencilerin bir yükseköğretim kurumunda eğitim görebilmeleri garanti altına alınabilecektir.

Bu araştırmanın amacı, yükseköğretim seviyesindeki kamu harcamalarının bütçeye olan ağır maliyetini hafifletme yöntemlerinden olan öğrenim ücreti ve kredi/burs sistemi hakkında teknik bir çerçeve sunmaktır. Bazı OECD ülkelerinde ve Türkiye’de yükseköğretim harcamaları (en yüksek GSYH’ye oranı, kamu: %1,4, özel: %0,4), yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayıları (en yüksek, kamu: %100, özel: %80), öğrenim ücretleri (en yüksek, kamu: 11.866 \$, özel: 29.478 \$), öğrencilerin kredi/burs imkânları (en yüksek, kamu bursu alanlar: %58, almayanlar: %92) ve borçlanma sistemleri (çoğunlukla gelir şartına bağlı ödeme) verileri analiz edilmiştir. Bu analizin sonucunda, yükseköğretimin özel finansmana müsait olduğu, maliyetlerin karşılanmasının kamu kaynaklarından ailelere kaydırılması gerektiği, birinci derecede yararlanan öğrencilerin aile gelirine veya ileride elde edeceği gelire göre harcamalara katılmasını sağlayacak bir finansman politikası olarak öğrenim ücretleri ile kredi/burs sistemlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yükseköğretimin finansmanı, yükseköğretim maliyeti, öğrenim ücreti, yükseköğretimde kredi/burs, yükseköğretimde finansman politikası.

A FINANCING POLICY IN HIGHER EDUCATION

ABSTRACT

The fact that high investment service is expensive and the demand is high requires the resources to be used extensively. It is especially important to answer questions such as whether higher education from public sources will be financed whether the state will provide subsidies, and how the burden of financing will be shared between the community and those who benefit directly from the service. These questions can be answered with a financing policy that will enable cost sharing through tuition fees and credit / scholarship applications instead of public financing policy. Such a financing policy will be able to provide both economic efficiency and guarantee that students belonging to the lower income group can study in a higher education institution.

The aim of this study is to provide a technical framework on the tuition fee and credit/scholarship system, which is one of the methods of reducing the heavy cost of public expenditures at higher education level to the budget. Some OECD countries and in Turkey, higher education spending (the highest ratio to GDP, public: 1.4%, private: 0.4%), higher education, number of students enrolled (the highest public: 100%, special: 80%), tuition fees (highest, public: \$ 11.866, private: \$ 29.478), students' loan/scholarship opportunities (highest, public scholarship recipients: 58%, non-recipients: 92%) and borrowing systems (most income-based payment) has been analyzed. As a result of this analysis, it was stated that higher education is eligible for private financing, that the costs should be shifted from public sources to families, education fees and loan/scholarship methods can be applied to enable students who benefit from the first degree to participate in expenses according to family income or future income.

Keywords: Financing higher education, higher education cost, tuition fee, credit/scholarship in higher education, financing policy in higher education.

1. GİRİŞ

Eğitim ekonomisinde eğitim finansmanı üzerinde finansal yükün hükümet, işveren ve bireyler tarafından nasıl paylaşılması ve finansmanın kamu ve özel kaynaklar arasındaki dağılımının nasıl olması gerektiği konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. İktisadi etkinlik ile ilgili bu sorulara ancak, alternatif finansman yöntemleri cevap verebilmektedir. Özellikle yükseköğretim finansmanında yükseköğretim maliyetini, bu hizmetten faydalanan kesimin ödemesi alternatif bir finansman biçimi olmaktadır (Atkinson, 1983; Psacharopoulos ve Papakonstantinou, 2005; Gölpek, 2019).

Gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere birçok ülkede, sınırlı kamu kaynaklarının eğitim yanında diğer önemli ihtiyaçlara tahsis edilmesinin de önemli olması, yüksek sübvansiyonlu mal ve hizmet maliyetleri içindeki hükümet paylarının azaltılması yönünde artan bir baskı yaratmaktadır. Bu baskıları karşılamaya yönelik politik yaklaşımlar, yaygın bir şekilde yapısal uyum politikaları olarak adlandırılan ve ödeme yükünün büyük bir kısmının hizmetten faydalananlara kaydırıldığı maliyet paylaşımını veya maliyete katılmayı öngörmektedir. Eğitimle ilgili olarak bu tür bir politikanın ilk hedefinin, hem pahalı olması hem de bu hizmetlerden yararlananların gelecekte elde edecekleri beklenen yüksek kazançlar nedeniyle yükseköğretim olacağı açıkça görülmektedir (Brunella ve Checchi, 2005; Gölpek, 2014).

Kamusal finansman sisteminden piyasa tarafından harekete geçirilen bir finansman sistemine dönüştürülmesi amacıyla geliştirilen maliyet paylaşımı yöntemleri arasında, öğrenim ücreti ve kredi/burs uygulamaları sayılmaktadır. Öğrenci kredileri, öğrenim ücretlerini ödeyemeyecek olan öğrencilere katkı payı, öğrenim kredisi veya burs verilmesini sağlayan bir yöntem olmakla birlikte, sadece öğrenim ücretlerinin arttırılması tek başına bir çözüm olmayabilir. Çözüm, özellikle yükseköğretim seviyesinde öğrencilerin maliyete katılmasını sağlayacak ve öğrenim ücretinden daha etkili olabilecek kredi sisteminin kabulü ile olabilir ve bu durumda, öğrenci ya burs ya da kredi almak suretiyle borçlanacaktır. Böylece, alt gelir grubuna ait öğrencilerin bir yükseköğretim kurumunda eğitim görebilmeleri ve bunu da sürdürebilmeleri garanti altına alınabilecektir (Wabu ve Schultz, 1996; Gölpek, 2011a).

Bu değerlendirmelerin ışığında, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, yükseköğretim hizmetinden yararlanan bütün gelir gruplarının sadece öğrenci kredileri yöntemi ile yükseköğretim maliyetlerine katılmasını ve özellikle alt gelir grubundan gelen öğrencilerin yükseköğretim hizmetinden faydalanmasını sağlayacak etkili bir finansman politikası olabileceği söylenebilir.

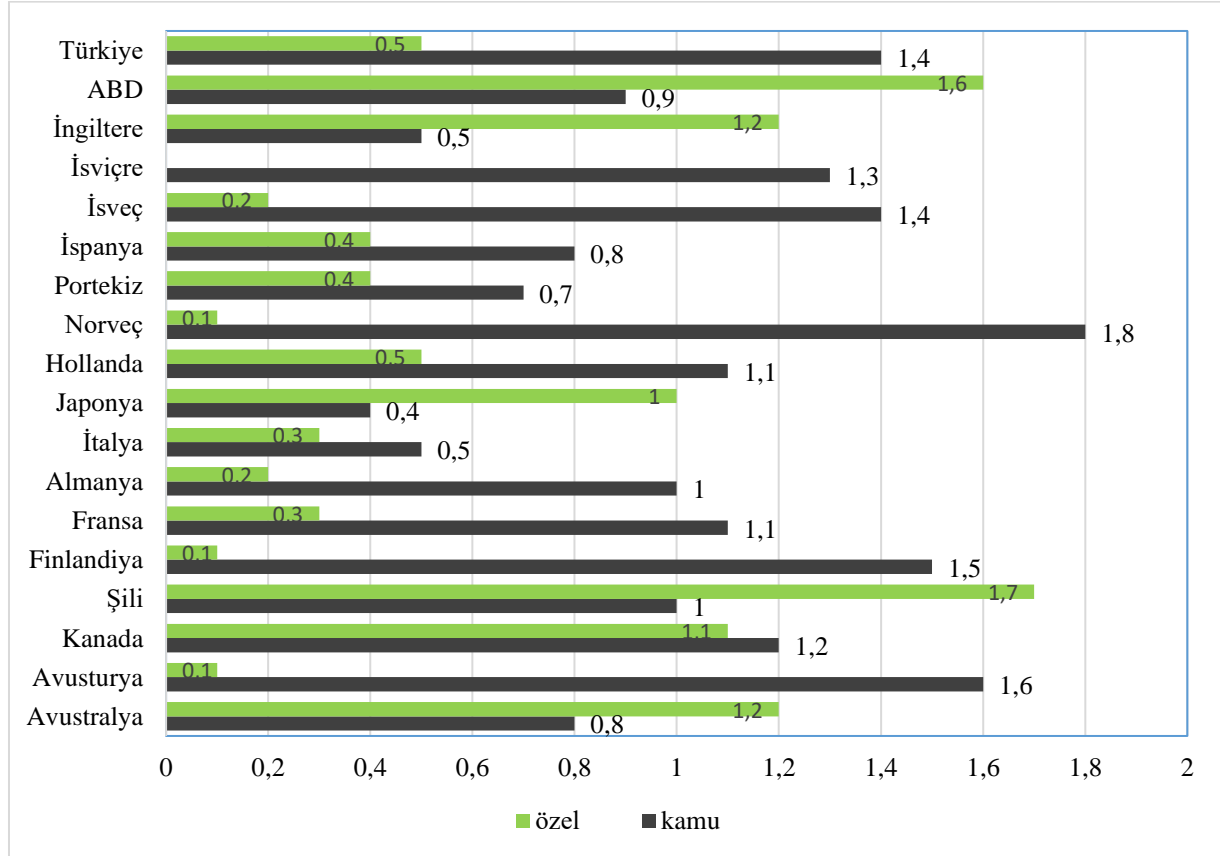
Bu araştırmanın amacı, yükseköğretim seviyesindeki kamu harcamalarının bütçeye olan ağır maliyetini hafifletme yöntemlerinden olan öğrenim ücreti ve kredi/burs sistemi hakkında teknik bir çerçeve sunmaktır. Bazı OECD ülkelerinde ve Türkiye’de yükseköğretim harcamaları, yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayıları, öğrenim ücretleri, öğrencilerin kredi/burs imkânları ve borçlanma sistemleri verileriyle analiz edilmiştir. Bu analizin sonucunda, özel finansmana müsait olan yükseköğretimde maliyetlerin karşılanmasının kamu kaynaklarından ailelere kaydırılması, birinci derecede yararlanan öğrencilerin aile geliri veya ileride elde edeceği gelirine göre harcamalara katılmasını sağlayacak öğrenim ücretleri ve kredi/burs sistemlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir.

2. YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI VE TALEBİ

Eğitim ve gelir seviyesinin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde eğitim hizmetleri genel olarak, ücret alınmaması veya ücretin marjinal maliyetten düşük ($P < MC$) belirlenmesi, hizmetlerin bedelsiz sunulması ve harcamaların vergilerle karşılanması şeklinde olmaktadır. Yatırım özelliği gösteren eğitime yüksek oranlarda kaynaklar ayrılmakta ve çoğu ülkede, özellikle yükseköğretim harcamaları, özel harcamalarla finanse edilse de kamu harcamaları ile finansman ağırlığı oluşturmaktadır. Bu finansmanın büyüklüğü, kıyaslanabilirliğin sağlanması açısından gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) oranı cinsinden ifade edilmektedir (Kavak ve Gölpek, 2020).

Şekil 1’de bazı OECD ülkelerindeki yükseköğretim harcamalarının GSYH’ye oranı görülmektedir.

Şekil 1: 2016 Yılı Bazı OECD Ülkelerinde ve Türkiye’de Finansman Kaynaklarına Göre Yükseköğretim Harcamalarının GSYH’ye Oranı (%)

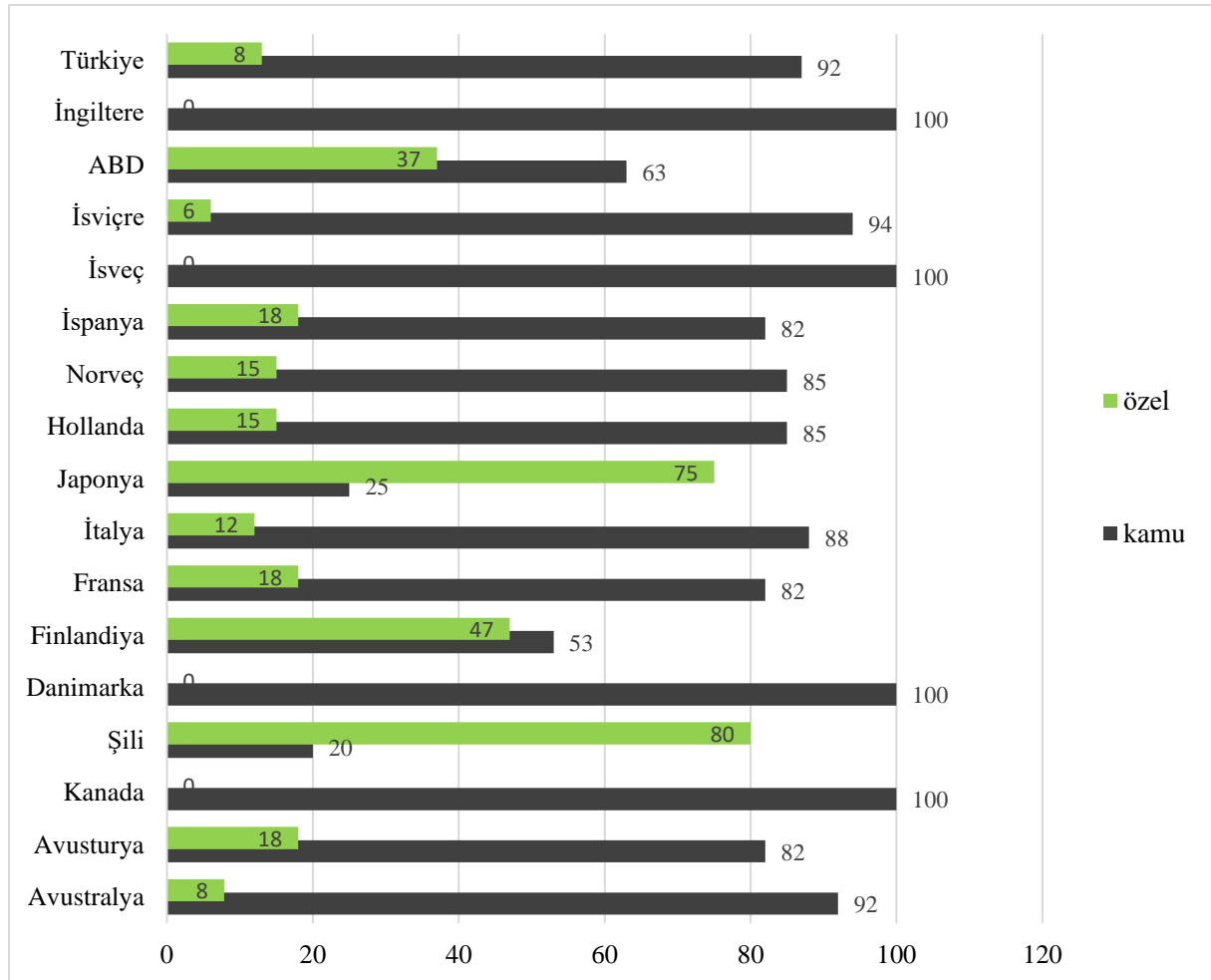
Kaynak: OECD (2019). Education at a glance. Table C5.1’den derlenmiştir.

Şekil 1'e göre, yükseköğretime kamu kaynaklarından en yüksek harcamaların olduğu ülkeler, Norveç (%1,8), Avusturya (%1,6), Finlandiya (%1,4), İsveç (%1,4) ve Türkiye'dir (%1,4). Yükseköğretimde özel finansmanın en yüksek olduğu ülkeler ise, Şili (%1,7) ve ABD'dir (%1,6). Bu, Türkiye'de yükseköğretim seviyesinde kamusal finansmanın söz konusu olduğunu göstermektedir.

Kamusal kaynaklardan yükseköğretim harcamalarının karşılanması, aşırı talebe yol açarak özellikle yükseköğretimde bir etkinsizlik kaynağı haline gelmesine, üniversitede öğrenim görmesi zorunlu olmayanların öğrenim ücreti olmayan ve özellikle sınavsız giriş sistemlerinde yığılmasına neden olmaktadır. Bu durum, fiyatı sıfır veya çok düşük olan bir malın veya hizmetin talebinin marjinal faydası (MU) sıfır veya sıfıra çok yakın oluncaya kadar artacağı biçimindeki basit bir iktisat kuralıyla ilişkili olmaktadır. Bazı ülkelerde, bir giriş sınavına rağmen, kontenjanların geniş tutulması uygun olmayanların üniversiteye girmesini tam olarak engelleyememektedir (Arslan, 2002; Gölpek ve Yıldız, 2019). Türkiye'de 2017-2018 öğretim yılında toplam 7.560.371 öğrencinin yaklaşık %92'si (6.963.903) kamu, yaklaşık %8'i de (596.468) vakıf üniversitelerinde kayıtlıdır (YÖK, 2020).

Bazı OECD ülkelerinde ve Türkiye'de yükseköğretimde kayıtlı öğrenci oranları Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2: 2017-2018 Dönemi Bazı OECD Ülkelerinde ve Türkiye'de Yükseköğretimde Kayıtlı Öğrencilerin Oranları (%)

Kaynak: OECD (2019). Education at a glance. Table C5.2. YÖK (2019). yökistatistik.

Şekil 2'ye göre, yükseköğretimde kayıtlı öğrencilerin tamamının (%100) kamu kurumlarında olduğu ülkeler İngiltere, İsveç, Danimarka ve Kanada'dır. Özel yükseköğretim kurumlarında kayıtlı en yüksek öğrenci oranı ise, Şili'de %80, Japonya'da %75 ve Finlandiya'da %47'dir. Türkiye'de ise bu oranlar, sırasıyla, %92 ve %8'dir. Bu, genel olarak, OECD ülkelerinde ve Türkiye'de yükseköğretim talebinin büyük bir kısmının kamu kurumları tarafından karşılandığını açıkça göstermektedir.

3. YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRENİM ÜCRETLERİ VE KREDİ SİSTEMİ

İktisatçılar, eğitimciler ve politikacılar tarafından uzun süre, devlet tarafından yönlendirilen bir sistemin piyasa tarafından harekete geçirilen bir finansman ve tedarik sistemine dönüştürülmesi amacıyla yükseköğretimde gelir çeşitlendirmesi olarak da adlandırılan bir model geliştirilmiştir. Bu model içinde üniversitelerin gelir elde edebilecekleri çok sayıda alternatif kaynaklar arasında öğrenim ücretleri yer almaktadır (Chevaillier ve Eicher, 2002; Gölpek, 2011b).

Öğrenim ücretleri, bir öğrencinin yükseköğretim kurumunda okuduğu sürece ödeyeceği tutar olarak tanımlanmaktadır ve öğrenim ücretiyle, öğrencilerin yükseköğretimin maliyetine katılması amaçlanmaktadır. Bazı ülkelerde, özel üniversiteler dolaylı da olsa kamu tarafından finanse edilmektedir. Bu durum, özel okulların fiyatına yansiyarak öğrenim ücretlerini ödenebilir hale getirebilmektedir (Berger ve Kostal, 2002).

Bu konuda yapılmış iki ayrı çalışmada, öğrenim ücreti ile devlet ödenekleri arasında güçlü bir negatif ilişki bulunmuş; başka bir çalışmada da öğrenci başına, yüksek devlet ödenekleri alan yükseköğretim kurumlarının daha düşük öğrenim ücreti uyguladıkları görülmüştür (Sauer, 2004; Fethke, 2015). Örneğin, Türkiye'de 2017-2018 öğretim döneminde kamu yükseköğretim kurumlarında 2.134 TL ile 770 TL arasında öğrenim ücreti alınmıştır. Özel yükseköğretim kurumlarında ise, öğrenim ücreti 96.000 TL ile en yüksek tıp fakültelerinde, 16.000 TL ile de en düşük meslek yüksekokullarında uygulanmıştır (MB, 2019).

Tablo 1'de 2017-2018 döneminde bazı OECD ülkelerinde ve Türkiye'de yükseköğretim seviyesindeki öğrenim ücretleri yer almaktadır.

Tablo 1: 2017-2018 Dönemi Bazı OECD Ülkelerinde ve Türkiye’de Yükseköğretim Seviyesinde Öğrenim Ücretleri (\$)

Ülkeler	Kamu üniversitelerinde öğrenim ücreti (\$)		Özel üniversitelerde öğrenim ücreti (\$)	
	Ortalama	Minimum-Maximum	Ortalama	Minimum-Maximum
Avustralya	5.034	2.564 – 7.199	9.360	4.022 – 16.823
Avusturya	921	-	-	-
Kanada	5.286	2.253 – 7.018	-	-
Şili	7.524	5.448 – 10.416	6.723	3.455 – 11.385
Danimarka	0	0 - 0	-	-
Finlandiya	0	0 - 0	-	-
Fransa	237	237 - 441	-	-
Almanya	133	-	4.908	-
İtalya	1.926	287 – 3.713	6.707	2.298 – 12.926
Japonya	5.234	-	8.784	-
Hollanda	2.537	1.499 – 12.687	-	-
Norveç	0	0 - 0	5.680	2.820 – 7.557
Portekiz	-	1.187 – 1.840	-	-
İspanya	1.747	902 – 12.082	7.771	902 – 21.052
İsveç	0	0 - 0	-	-
İsviçre	1.291	335 – 3.981	3.202	-
ABD	8.804	6.737 – 10.753	29.478	16.975 – 41.304
İngiltere	11.866	10.850 – 12.882	-	-
Türkiye*	412,5	218- 606	15.909	4.545 – 27.272

Kaynak: OECD (2019). Education at a glance. Table C5.2’den derlenmiştir.

* Öğrenim ücretleri, 2017 yılı baz alınarak 1 \$: 3,52 TL üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo 1’e göre, kamu yükseköğretim kurumlarında ortalama öğrenim ücretinin en yüksek olduğu ülkeler, İngiltere (11.866 \$), ABD (8.804 \$) ve Şili (7.524 \$); en düşük olduğu ülkeler ise, Almanya (133 \$), Fransa (237 \$) ve Türkiye’dir (412,5 \$). Türkiye’de özel kurumların ortalama öğrenim ücretleri (15.909 \$) ABD’dekinin yaklaşık yarısı (29478 \$) kadar; kamu kurumlarında da İngiltere’dekinin (11.866 \$) yaklaşık 28 katı kadardır (412,5 \$).

Çoğunluğu yüksek gelir grubuna ait öğrencilerin yararlandığı yükseköğretim hizmetlerinin kamusal kaynaklardan karşılanması, öğrenim ücretleri vasıtasıyla hükümetler tarafından yüksek gelir gruplarına yönelik gizli bir gelir transferi yaratmaktadır. Bu konudaki çalışmalarda, genel olarak ilk ve orta öğretim seviyelerinde sosyal, yükseköğretimde ise özel kazançların ağır bastığına dair sonuçlar elde edilmiştir (Qiuheng ve Delin, 2004; Gölpek ve Kavak, 2019).

Bu nedenle, yükseköğretim seviyesinde öğrencilerin maliyete katılmasını sağlayacak ve öğrenim ücretinden daha etkili olabilecek başka bir yol da kredi sistemidir ve bu sistemde, öğrenci ya burs ya da kredi almak suretiyle borçlanmaktadır (Ziderman, 2002).

Öğrenci kredileri, eğitim hizmetlerinden yararlanmanın maliyetine katılma yükünün zamana yayılmasına imkân veren öğrencilerin, eğitim maliyetlerini karşılamak amacıyla hükümet kuruluşları, bankalar veya diğer finansal kuruluşlardan ödünç alabilmelerini sağlayan bir finansman yöntemi olarak uygulanmaktadır. Bu kredi sistemi, genelde öğrenim ücretlerini şu anda ödeyemeyecek olanlar veya daha sonra ödemek isteyen öğrencilere katkı payı, öğrenim kredisi veya burs imkânlarını sağlamak ve bunların uygun geri ödeme şartlarıyla verilmesini garanti etmektedir (Vossensteyn, 2002; Rozada ve Menendez, 2002).

Örneğin, Türkiye’de 2017 yılında kredi/burs tutarı 425 TL olarak belirlenmiş, kamu ve özel yükseköğretim kurumlarında kayıtlı toplam 7.560.371 öğrencinin 1.190.856’sına öğrenim kredisi, 432.292’sine de burs verilmiştir. 2018’de ise, 470 TL’lik kredi/ burstan 1.259.193 öğrenci öğrenim kredisi ve 403.012 öğrenci burs şeklinde yararlanmıştır (MB, 2019). Tablo 2’de bazı OECD ülkelerinde ve Türkiye’de lisans öğrencilerinin kredi ve burs verileri görülmektedir.

Tablo 2: 2017-2018 Dönemi Bazı OECD Ülkelerinde ve Türkiye’de Lisans Öğrencilerine Ait Kredi ve Burs Verileri (%)

Ülkeler	Devlet garantili özel kredi	Kamu bursu	Hem kamu bursu, hem özel kredi	Kredi ve burs almayan öğrenci
Avustralya	46	0	43	11
Avusturya	-	15	-	85
Kanada	34	36	-	29
Şili	21	32	9	38
Danimarka	1	58	27	14
Finlandiya	-	-	58	42
Fransa	-	-	-	-
Almanya	-	-	-	-
İtalya	0	38	0	62
Japonya	-	-	-	-
Hollanda	-	-	-	-
Norveç	12	2	76	10
Portekiz	0	21	0	79
İspanya	0	44	0	56
İsveç	0	19	75	6
İsviçre	0	7	1	92
ABD	10	26	53	11
İngiltere	94	-	-	6
Türkiye *	-	21	-	79

Kaynak: OECD (2019). Education at a glance. Table C5.2’den derlenmiştir.

*Türkiye verileri, ilgili dönemde yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayıları ile kredi/burs alan öğrenci sayıları dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Tablo 2’ye göre, devlet garantisi ile özel sektör kredi finansman sisteminden yararlanan öğrencilerin oranı İngiltere’de %94 ile en yüksek, Danimarka’da %1 ile en düşüktür. Kamu bursu alanların oranı, Danimarka’da %58, Norveç’te %2’dir. Hem kamu bursu, hem de özel kredi alanların oranı, Norveç’te %76 en yüksek, İsviçre’de %1 ile en düşüktür. Kredi ve burs imkânlarından yararlanamayan öğrenci oranı, İsviçre’de (%92) ve Avusturya’da (%85) en yüksektir. Türkiye’de ise, kamu bursu alan %21, kamu bursu veya kredisi alamayanların oranı %79’dur. Bu, genel olarak, yükseköğretimde kayıtlı öğrencilerin büyük çoğunluğunun kredi/burs fırsatlarından yararlanamadığını açıkça göstermektedir.

Belli başlı eğitim kredisi modelleri, özellikle gelire bağlı kredi, dar gelirli grupların yüksek risk almaktan şiddetle kaçınmalarına, borçlanmayı reddetmelerine ve böylece yükseköğretime erişimde kısıtlamalara maruz kalmalarına yol açabileceği riskine karşı koruma sağlamakta ve erişimdeki engelleyici unsurları azaltmaktadır. Gelire göre farklılaştırılmış kredi uygulamalarının temel mantığı, yükseköğretim seviyesinde özel kazançlarının ortaöğretim seviyesinden daha fazla olmasına dayanmaktadır (Vedder, 2004; Gölpek ve Kavak, 2019). Örneğin, Türkiye’de burs başvuruları, %45’i öğrenci ve ailesinin gelir durumu, %35’i öğrencinin başarı durumu, %20’si öğrencinin okuyan kardeş sayısı, anne/baba vefat durumu vb. sosyal durumları dikkate alınarak değerlendirilmektedir (MB, 2019). Tablo 3’te, bazı

OECD ülkelerinde kamu yükseköğretim kurumlarında kayıtlı olan öğrencilerinin ve mezunlarının kredi borçlarına ait veriler görülmektedir.

Tablo 3: 2017-2018 Yılı Bazı OECD Ülkelerinde Kamu Üniversitelerindeki Öğrencilerin ve Mezunların Borçları ile İlgili Veriler (%-\$)

Ülkeler	Üniversite kayıtlı öğrenciler				Üniversiteden mezun olanlar	
	Borçlanmadan yararlanan öğrencilerin oranı (%)	Yıllık brüt borç tutarı (\$)	Borç tutarının öğrenim ücretini karşılama oranı (%)	Mezun olduktan sonra uygulanacak faiz oranı (%)	borçlu mezun olanlar (%)	ortalama borç tutarı (\$)
Avustralya	81	5.573	-	%1,9	78	10.479
Kanada	34	6.286	85	-	60	17.622
Şili	24	4.657	100	%2	-	-
Danimarka	26	3.937	100	%1	-	13.902
Finlandiya	55	6.063	0	özel bankalar ile anlaşmaya varılan oran	57	11.719
Japonya	37	7.669	-	%0-3	-	28.269
Hollanda	48	8.433	-	%0,3	67	18.974
Norveç	88	10.382	-	%2,2	-	28.698
İspanya	0	0	-	-	-	-
İsveç	71	7.186	1	%0,1	73	19.116
İsviçre	1	6.101	-	-	-	-
ABD	-	-	-	%5,1-7,2	-	-
İngiltere	94	17.033	-	%1,6 - 4.6	94	49.812

Kaynak: OECD (2019). Education at a glance. Table C5.3'ten derlenmiştir.

Tablo 3'e göre, İngiltere, yıllık borç tutarı (17.033 \$), borçlanma oranı (%94), mezun olduktan sonra geri ödemelerinde uygulanan %1,6-%4,6 faiz oranı ile hesaplanan ortalama borç yükünün (49.812 \$) en yüksek olduğu ülkedir. Şili'de (%24) ve Danimarka'da (%26) öğrenciler, öğrenim ücretlerinin tamamını ödeyebilecek tutarda borçlanmadan yararlanmışlardır.

Kredi uygulaması, bir öğrencinin eğitiminden dolayı ileride elde edeceği gelire göre ayarlanabilmektedir: Kamu üniversitelerinde eğitim gören öğrenci grubuna yönelik gelire bağlı borçlanma uygulamasında, öğrenciler, öğrenim ücretlerini ödemek ve özel harcamalarını karşılayabilmek için gelecekte elde edecekleri gelire ödeyebilecekleri bir eğitim kredisi kullanabilmektedir. Böylece, yükseköğretim kurumuna kayıtlı bir öğrenci, öğrenim ücretini ödemek suretiyle yükseköğretimin kamusal maliyetinin en azından bir kısmını karşılayabilecek ve kamu gelirleri, düşük gelir grubuna ait yetenekli öğrencileri hedefleyen kredileri daha da geliştirmek için kullanılabilir (Winston, 2004; Gölpek ve Yıldız, 2019).

Örneğin, Türkiye'de kredi alan bir lisans öğrencisi, öğrenimine ara vermeden master öğrenimine devam ederse, borçlarını lisans öğreniminin bitiminin dört yıl sonraki aylardan itibaren ödemeye başlamaktadır. Eğer, lisans ve ya master öğrenimine ara vermeden doktora öğrenimine devam ederse öğrenci, borçlarını doktora öğreniminin normal süresinin bitiminden iki yıl sonraki aydan başlayarak kredi aldığı sürenin yarısı kadar sürede üçer aylık dönemler halinde ödemektedir. Öğrenim kredisi alan bir öğrencinin borcu ise, öğrenim kredilerinin verildiği tarihten öğrenim süresinin bitimine kadar geçen sürede veya herhangi bir sebeple kredisinin kesildiği tarihe kadar öğrenim kredisi olarak verilen miktarlara, Devlet İstatistik

Enstitüsü'nün (DİE) toptan eşya fiyat endeksindeki artışlar uygulanarak hesaplanacak miktarın ilave edilmesi suretiyle tespit edilmektedir. Endeks uygulanmasına, kredi borçlarının geri ödenmesine ve taksitlendirilmesine ilişkin esas ve usulleri belirlemeye, öğrencilerin borçlarından hesaplanan endeks artışından ilave edilen miktarın %50'sine kadar indirim yapılabilmektedir. İndirim uygulandıktan sonra öğrencilerin ödeyecekleri bakiye kredi borcu, öğrencilerin eğitimi süresince aldığı toplam kredi miktarının üç katını geçmemektedir (MB, 2019).

Tablo 4'te bazı OECD ülkelerinde üniversite mezunlarının kredi borçları ile ilgili veriler yer almaktadır.

Tablo 4: 2017-2018 Yılı Bazı OECD Ülkelerinde Üniversite Mezunlarının Kredi Borçlarının Ödenmesi ile İlgili Verileri (%-\$)

Ülkeler	Geri ödeme sistemi	Asgari gelire bağlı ödeme (\$)	Ödeme periyodu	Ortalama yıllık geri ödeme tutarı (\$)	Aftan yararlananlar (%)	Geri ödenmeyen kredilerin oranı (%)
Avustralya	gelir şartına bağlı	38.682	9	3.002	-	-
Kanada	-	-	10	-	-	10
Şili	gelir şartına bağlı (aylık kazancın %5'inden fazla)					
Danimarka	Mortgage tarzi*	-	-	-	-	-
Finlandiya	Mortgage tarzi	-	5 - 15	1.982	%2'den az	%2'den az
Almanya	Mortgage tarzi	18.219	-	-	-	-
Japonya	Hybrid: mortgage tarzi ve gelir şartına bağlı	-	13	1.674	0	
Hollanda	Hybrid: mortgage tarzi ve gelir şartına bağlı	17.372	15	1.567		10
Norveç	Mortgage tarzi	0	20	1.820	1	3
İsveç	Mortgage tarzi	-	25	903	0	0
İngiltere	gelir şartına bağlı	30.059	30	-	70	45

Kaynak: OECD (2019). Education at a glance. Table C5.3'den derlenmiştir.

*Mortgage: Finans sektöründe, devlet garantörlüğünde düşük gelirlilere sağlanan bir kredi türü.

Tablo 4'e göre, İngiltere, gelir şartına bağlı kredi borcu ödemesi (30.059 \$), ödeme periyodu (30), aftan yararlananların oranı (%70) ve geri ödenmeyen kredilerin (%45) en yüksek olduğu ülkedir. Benzer durum, Hollanda'da söz konusu olup geri ödenmeyen kredilerin oranı %10'dur.

4. SONUÇ

Birçok ülke bir yandan eğitim sistemlerini ve bunun alanını genişletirken, diğer yandan da kamu harcamalarının bütçeye olan yansımalarını diğer bir deyişle, ağır maliyetini hafifletmek için yollar aramaktadır. Bu yollar, hem oldukça maliyetli olan hem de özel finansmana müsait olan yükseköğretimi yakından etkilemektedir. Bu yollardan biri, yükseköğretim maliyetlerinin karşılanmasının kamu kaynaklarından ailelere kaydırılması

şeklinde. Buna göre, yükseköğretim hizmetinden birinci derecede yararlanan öğrencilerin ailelerinin gelirlerine göre harcamalara katılmasını sağlayacak olan öğrenim ücretleri ve kredi modelleri gerekmektedir.

Öğrencinin yükseköğretim kurumunda okuduğu sürece ödeyeceği tutar olan öğrenim ücretlerinin gelir gruplarına göre farklılaştırılmasıyla maliyet paylaşımı sağlanabilir ve bazı ülkelerde de özel üniversiteler dolaylı da olsa kamu tarafından finanse edilebilmektedir. Bu ise, sadece öğrenim ücretlerinin arttırılmasının tek başına bir çözüm olmayabileceğini, çözümün özellikle yükseköğretim seviyesinde öğrencilerin maliyete katılmasını sağlayacak ve öğrenim ücretinden daha etkili olabilecek kredi sisteminin kabulü ile olabileceğini göstermektedir. Başka bir deyişle, öğrenci kredi almak suretiyle borçlanacak ve böylece, fakir öğrencilerin yükseköğretim kurumunda eğitim görebilmeleri ve bunu da sürdürebilmeleri garanti altına alınabilecektir. Bu sistem, fırsat eşitliği açısından son derece önemli bir tedbir olarak değerlendirilebilecek bir borçlanma sistemi olarak görülebilir.

Maliyetin mezuniyetten sonraya ertelenmesi esasına dayanan bu borçlanma sisteminde öğrencilere verilecek kredi miktarı, öğrencilerin mezuniyetten sonra elde edecekleri kazançlara bağlı olduğu için esnek bir yapı arz etmektedir. Bu sistemin, işleyebilmesi için, öğrencilere borç verecek finansal kurumların buna istekli olması ve devletin ödeme gücü olmayan öğrencilere garantör olması gerekmektedir. Ancak böyle bir borçlanma sistemi, öğrencinin yükseköğretim maliyetine katılmasını sağlayabilecektir.

KAYNAKLAR

- Arslan, M.H. (2003). Türkiye’de yükseköğretimin finansmanının ekonomi politiği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 7(29): 189-220.
- Atkinson, G.B. (1983). *The economics of education*. London: Hadder and Stoughton
- Berger, M.C. ve Kostal, T. (2002). Financial resources, regulation and enrollment in US public higher education. *Economics of Education Review*, 21(2-April): 101-110.
- Brunella, G. Checchi, D. (2005). School quality and family background in Italy. *Economics of Education Review*, 24(5): 563-577.
- Chevallier T. ve Eicher, J. (2002). Higher education funding: A decade of changes. *Higher Education in Europe*, 27(1-2): 89-99.
- Fethke, H. (2015). Strategic determination of higher education subsidies and tuitions. *Economic of Education Review*, 24: 1-9.
- Gölpek, F. (2011a). Türkiye’de yükseköğretimin getirileri ve fiyatı: Tıp fakültesi örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3): 134-141.
- Gölpek, F. (2011b). Yükseköğretim finansman politikasında yeni bir yaklaşım: Maliyet paylaşımı. *Yükseköğretim Dergisi*, 1(1): 25-33. doi: 10.2399/yod.11.025.
- Gölpek, F. (2014). Türkiye’de yükseköğretimin fiyatı ve getiri oranı: Hukuk fakültesi örneği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(175): 172-182.
- Gölpek, F. ve Kavak, O. (2019). Yükseköğretim talebi ve getirileri. I. Uluslararası Bilim, Teknoloji ve Sosyal Bilimlerde güncel Gelişmeler Sempozyumu. 21-22 Aralık. Ankara. ISBN 978-625-7029-76-6

- Gölpek, F. ve Yıldız, K. (2019). Kamu üniversitelerinde kayıtlı öğrencilerin sosyo-ekonomik statüsü üzerine bir araştırma: Şırnak üniversitesi örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 9(3): 460-473.
- Kavak, O. ve Gölpek, F. (2020). Yükseköğretimin kamusal maliyeti. 5.International Congress on Social Sciences. February 7-8. Diyarbakır. ISBN: 978-625-7954-85-3
- Maliye Bakanlığı (2019). Ekonomik istatistikler. <https://www.hmb.gov.tr/ekonomik-gostergeler>
- OECD (2019). Education at a glance. <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>
- Psacharopoulos, G. ve Papakonstantinou, G. (2005). The real university cost in a – free-higher education country. *Economics of Education Review*, 24: 103-108.
- Qiuheng S. ve Delin, W. (2004). Credit: A new perspective for solving the contradiction between equity and efficiency in higher education. *Chinese Education and Society*, 37(1-February): 72-88.
- Rozada, M.G. ve Menendez, A. (2002). Public university in Arjantina: Subsidizing the rich?. *Economics of Education Review*, 21: 341-351.
- Sauer, R. (2004). Educational financing and lifetime earning. *Review of Economic Studies*, 71: 1189-1216.
- Vedder, R. (2004). Private vs. social returns to higher education: Some new cross-sectional evidence. *Journal of Labor Research*, 25(4-Fall): 677-686.
- Vossensteyn, H. (2002). Shared interest, shared costs: Student contributions in Duch higher education. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 24(2): 145- 154.
- Wabu, G. ve Schultz, T. (1996). Education returns across quantiles of the wage function: Alternative explanations for returns to education by race in South Africa. *American Economic Rewiev*, 86(3-June): 584- 609.
- Winston, G. C. (2004). Subsidies, hierarchy and peers: The awkward economics of higher education. *The Journal of Economic Perspektives*, 13(1-Winter): 13-36.
- YÖK (2019). Atlas istatistik. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Ziderman, A. (2002). Financing student loans in Thailand: Revolving funds or openeded commitment? *Economics of Education Review*, 21(2-April): 367-380.